

LIETUVOS POLITIKOS MOKSLŲ LAUKO ANALIZĖ: AIŠKINANT SKIRTINGAS POLITIKOS MOKSLO SAMPRATAS

JUSTĖ STRAKŠAITĖ

Straipsnyje analizuojamas Lietuvos politikos mokslų laukas, ieškant atsakymo į klausimą, kaip jo veikėjai suvokia savo discipliną, ir bandoma aiškinti jų politikos mokslų sampratas. Kaip alternatyva požiūriui, kad politikos mokslų suvokimą formuojančios nuostatos yra subjektyvios ir individualios, remiantis Pierre'o Bourdieu teoriniu modeliu, siekiama parodyti objektyvių struktūrų (užimamų pozicijų, disponuojamo kapitalo) įtaką šioms nuostatomis. Straipsnyje išskiriamos politikos mokslininkų bendruomenę dalijančios skirtys, atspindinčios mokslininkų požiūrį į politikos mokslų paskirtį, jų mokslininkų sampratas, santykį su kitomis disciplinomis ir tarptautiškumo reikšmės vertinimą. Straipsnio pagrindas – empirinis Lietuvos politikos mokslininkų bendruomenės tyrimas.

Įvadas

Nors vienu šalių politikos mokslininkų bendruomenės yra homogeniškesnės politikos mokslų sampratos atžvilgiu negu kitų (pavyz-

Justė Strakšaitė – Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto Lyginamosios politikos magistro programos absolventė (el. paštas: juste.straksaitė@gmail.com).

© Justė Strakšaitė, 2011

Straipsnis įteiktas redakcijai 2011 m. balandžio 14 d.

Straipsnis pasirašytas spaudai 2011 m. rugpjūčio 18 d.

džiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose, kur solidžias pozicijas užima kiekybinis, statistine analize grindžiamas politikos mokslų modelis¹), sunku būtų rasti tokią politikos mokslų lauką, kuriame įsitvirtinęs absoliutus konsensusas dėl požiūrio į savo discipliną. Priešingai, yra didelė skirtingų politikos mokslo sampratų, turinčių daugiau ar mažiau šalininkų, įvairovė. Bene daugiausia politikos mokslininkų diskusijų kelia disciplinos paskirties ir jos atstovų vaidmens vertinimas, mokslininkų sampratos (t. y. metodologinės orientacijos), požiūris į tarptautiškumo reikšmę disciplinai ir jos santykį su kitomis disciplinomis.

Lietuvoje politikos mokslų disciplina yra palyginti nauja (modernių politikos mokslų gimimo šalyje data laikomas 1989–1991 metų laikotarpis), tačiau iš diskusijų viešojoje erdvėje ir moksliniuose darbuose šiais klausimais fragmentų galima spręsti, kad tai aktualu ir Lietuvos politikos mokslininkų bendruomenei. Nors Lietuvos politikos mokslų atstovų pa(si)rensimas moksliniam darbui yra panašus², jiems keliami vienodi reikalavimai, kuriuos nustato šalies mokslo politika, jų politikos mokslų disciplinos suvokimas skiriasi. Kas daro įtaką šių nuostatų susiformavimui, ar jos atsitiktinės, priklausančios tik nuo individualių psichologinių veiksnių, ir kaip tuomet paaiškinti įspūdį, kad tam tikri įsivaizdavimai būdingesni vienoms mokslininkų grupėms ir svetimi kitoms?

Atsakymą į šiuos probleminius klausimus galėtų pasiūlyti prancūzų sociologas Pierre'as Bourdieu, teigiantis, jog iš pirmo žvilgsnio subjektyvios individų nuostatos iš tiesų yra paveiktos objektyvių struktūrų. Anot Bourdieu, savo dispozicijų (polinkių, įsitikinimų)

¹ Sartori G., „Where is Political Science Going?“, *Symposium*, <<http://www.odu.edu/al/jchen/Comparative%20Politics%20%28Graduate%29/Additional%20Readings/Where%20is%20Political%20Science%20Going.pdf>>, 2011 04 05.

² Politikos mokslininkų bendruomenė santykinai nedidelė ir kompaktiška, šalyje yra vos kelios politikos mokslininkus rengiančios institucijos (nors reikia turėti omenyje, kad vyresniosios kartos mokslininkų išsilavinimas skiriasi nuo jaunesniosios kartos, vis dėlto tikėtina, kad per dvidešimt metų turėtų įvykti tam tikras „prisitaikymas“ ir „supanašėjimas“).

sistemas, kurias jis vadina *habitus*, individai įgyja internalizuodami socialines, ekonomines ir kultūrinės sąlygas. Čia labai svarbus kapitalo (ne tik materialiojo), kuriuo disponuoja individai, vaidmuo, nes individualios galimybės rinktis ir formuoti savo nuostatas priklauso nuo turimų išteklių, užimamų pozicijų. Bourdieu mano, jog mokslo tikslas yra atskleisti, kaip pasiskirsto įvairios kapitalo rūšys, „kurių sąlygoti interesai ir dispozicijos paprastai lemia individualių arba kolektyvių požiūrių struktūrą“³.

Šiame straipsnyje pristatomas Lietuvos politikos mokslininkų bendruomenės tyrimas, atliktas siekiant patikrinti išsikelto hipotezę, kad skirtingos politikos mokslo sampratos yra susijusios su disponuojamo kapitalo kiekiu ir pobūdžiu. Nors, kaip minėta, matyti, jog Lietuvoje esama tam tikros politikos mokslo sampratų įvairovės, sistemingų jos tyrimų nėra, taip pat nebuvo mėginta aiškinti šią įvairovę (tai būdinga ne tik Lietuvai, bet ir apskritai politikos mokslų disciplinai).

Pirmoje straipsnio dalyje analizuojama Bourdieu lauko teorija, pagrindžianti hipotezę ir įprasminanti Lietuvos atvejo tyrimą platesniame teoriniame kontekste. Antroje dalyje išskiriami nesutarimo tarp politikos mokslininkų taškai, atspindintys skirtingas politikos mokslo sampratas. Trečioje ir ketvirtoje straipsnio dalyse pristatomas empirinis tyrimas ir analizuojami jo rezultatai.

1. Lauko teorija: kapitalo ir habitus vaidmuo

Šiuolaikinėms visuomenėms būdinga didelė diferenciacija – jas sudaro skirtingi „mikropasauliai“, pasižymintys specifine logika. Kalbėdamas apie juos, Bourdieu pasitelkia *lauko* konceptą: laukas apibrėžiamas kaip objektyvių santykių tarp jo veikėjų užimamų pozicijų išsidėstymas, tam tikra konfigūracija. Šie santykiai yra hierar-

³ Bourdieu P., Wacquant L., *Įvadas į refleksyviąją sociologiją*, Vilnius: Baltos lankos, 2003, p. 135–150.

chiški – lauko veikėjai užima dominuojančias arba subordinuotas pozicijas, tai priklauso nuo specifinių išteklių, kuriais jie disponuoja⁴.

Tokius išteklius Bourdieu vadina kapitalu ir skiria tris pagrindines jo rūšis – ekonominį, kultūrinį ir socialinį kapitalą. Ekonominis kapitalas tiesiogiai konvertuojamas į pinigus ir yra institucionalizuotas nuosavybės teisių forma. Kultūrinis kapitalas taip pat gali būti institucionalizuotas, pavyzdžiui, edukacinių pasiekimų forma, tačiau jo negalima tiesiogiai perduoti, iškeisti ar parduoti. Socialinis kapitalas susijęs su socialiniais įsipareigojimais (Bourdieu lauko teorijoje šis kapitalas nevaizduoja svarbaus vaidmens, lauko logiką formuoja disponavimas dviem antagonistinėmis kapitalo formomis – ekonominiu ir kultūriniu). Iš visų kultūrinio kapitalo formų moksliniame lauke reikšmingiausi yra akademinis ir mokslinis kapitalas. Pirmojo pagrindas yra edukaciniai pasiekimai ir specialios kompetencijos, o pagrindinė reikšimosi vieta – aukštojo išsilavinimo laukas. Mokslinis kapitalas pasireiškia moksliniu autoritetu, reputacija, intelektualiniu žinomumu, jo veikimo laukas platesnis. Bourdieu taip pat mini politinį kapitalą, kuris artimesnis ekonominiam, o ne kultūriniam kapitalui⁵.

Dabartinėse visuomenėse dominuoja ekonominis principas, o tai neišvengiamai daro didelę įtaką tokiems laukams, kuriuose tradiciškai remiamasi kultūriniu pagrindu, kaip moksliniame lauke. Disponavimas ekonominiu kapitalu ir kitomis „svetimomis“ tokiam laukui kapitalo formomis reiškia didesnę lauko priklausomybę nuo išorinių jėgų ir mažesnę autonomijos laipsnį. Nors mokslinis laukas paprastai laikomas turinčiu didelį autonomijos laipsnį, nes vadovaujasi savo vidinėmis taisyklėmis ir kuria savo vertybes (nesuinteresuotumas, universalizmas, kolektyviškumas, „organizuotas skepticizmas“)⁶, iš-

⁴ Bourdieu, p. 131–135.

⁵ Bourdieu P., „The Forms of Capital“, Richardson J. (sud.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, New York: Greenwood Press, 1986, p. 241–258.

⁶ Vandenberghe F., „The Real is Relational“: An Epistemological Analysis of Pierre Bourdieu's Generative Structuralism“, *Sociological Theory* 17 (1), 1999, p. 53, 57.

orinės jėgos daro poveikį laukui finansavimo priemonėmis – diskredituoja vienas tyrimo formas, skatina kitas ir pan.

Taip pat vis dažniau kalbama, kad net pačiam „gryniausiam“ moksliniam laukui būdingi bet kuriame kitame socialiniame lauke pasireiškiantys aspektai: monopolijos, galios pasiskirstymas, kovos ir strategijos, interesai ir nauda. Tačiau moksliniame lauke visi šie kintamieji įgyja specifines formas, todėl iš pirmo žvilgsnio mokslinė veikla gali atrodyti „nesuinteresuota“. Vis dėlto lauko veikėjai kuria strategijas, siekdami išlaikyti arba pagerinti savo pozicijas lauke. Jų strategijos ir pasirinkimai priklauso ir nuo jų lauko suvokimo, ir nuo disponuojamo kapitalo⁷.

Kapitalas ne tik daro įtaką objektyvioms pozicijoms ir santykiams, bet ir yra neatsiejamas nuo dar vieno labai svarbaus Bourdieu teorijos koncepto – *habitus*. Bourdieu teigia, kad individai internalizuoja ekonomines ir socialines savo gyvenimo sąlygas bei kultūrinės praktikas ir taip susiformuoja tam tikros dispozicijų sistemos (nuostatų, skonio, polinkių rinkiniai), vadinamos *habitus*. *Habitus* yra tam tikros suvokimo, mąstymo ir veikimo schemas, mentalinės struktūros, per kurias suprantamas socialinis pasaulis. Tai yra „savo vietos suvokimas“, bet taip pat ir „kitų vietos suvokimas“⁸.

Politikos mokslininkų nuostatas, formuojančias jų politikos mokslo sampratą, galima laikyti dispozicijomis, kurios yra mokslininkų *habitus* dalis, todėl atliekant tyrimą kelta hipotezė, kad šios nuostatos yra veikiamos disponuojamo kapitalo. Toliau straipsnyje analizuojamos tam tikros dispozicijos, formuojančios politikos mokslų laukui būdingas skirtis.

⁷ Bourdieu P., „The Specificity of the Scientific Field and the Social Conditions of the Progress of Reason“, *Social Science Information* 14 (6), 1975, p. 19–24.

⁸ Bourdieu P., „Social Space and Symbolic Power“, *Sociological Theory* 7 (1), 1989, p. 17–19.

2. *Politikos mokslų skirtys*

Daugiausia politikos mokslininkų ginčų keliantys aspektai, atspindintys, kaip jie suvokia savo discipliną, buvo išskirti remiantis politikos mokslininkų ir politikos filosofų darbuose išsakytomis idėjomis ir jas grindžiančiais argumentais.

Pirmoji suformuluota politikos mokslininkų bendruomenę dalijanti skirtis yra susijusi su fundamentaliu mokslo paskirties klausimu, kuris politikos moksluose užduodamas taip: ar politikos mokslai turėtų būti labiau politika, ar labiau mokslas? Ši dilema kyla ir iš suvokimo, kad mokslas ir praktika priklauso skirtingiems patyrimo modusams⁹.

Vieną atsakymo variantą pateikė Maxas Weberis, teigęs, jog „politikai ne vieta auditorijoje“ ir kad jokių atveju savybės, būdingos puikiam mokslininkui ir akademikui, nėra tos savybės, kurios leistų jam duoti patarimus praktiniame gyvenime arba politikoje. Mokslininko profesija reiškia, kad mokslu užsiimama dėl mokslo „ir ne tik todėl, jog kiti žmonės, išnaudodami mokslą, pasiektų komercinę arba techninę sėkmę arba galėtų geriau maitintis, rengtis, šviestis ir valdyti“. Mokslas turėtų vadovautis vertybinio neutralumo principu, darančiu jį apolitiška veikla¹⁰. Tokios pozicijos aktualumą šiuolaikiškuose politikos moksluose rodo didelę įtaką turintis amerikietiškas politikos mokslų modelis, vis dažniau apibūdinamas kaip nusigręžiantis nuo „realaus pasaulio problemų ir auditorijų“¹¹.

Priešingą nuostatą palaiko kitas klasikinis autorius – Michaelas Oakeshottas, kuris pritarė Weberiui dėl mokslo nesuderinamumo su praktine politika, tačiau visiškai skirtingai įsivaizduoja mokslininko

⁹ Oakeshott M., *Experience and Its Modes*, Cambridge: Cambridge University Press, 1985, p. 156–157, 331.

¹⁰ Weber M., „Science as Vocation“, Gerth H. H., Wright Mills C. (sud.), *From Max Weber: Essays in Sociology*, London: Routledge, 1995, p. 138–150.

¹¹ Mead L. M., „Scholasticism in Political Science“, *Perspectives on Politics* 8 (2), 2010, p. 453–464.

vaidmenį. Oakeshottas siūlo mokslininkams ne atsiriboti nuo politikos, o priešingai – atsisakyti griežtų mokslinių metodų, trukdančių jiems bendradarbiauti su praktikais. Anot jo, mokslininkai negali nieko akivaizdžiai įrodyti, nebent tik pateikti nuomonių rinkinį, kurio pagrindu gali būti formuluojamos kiek patikimesnės elgesio taisyklės, kurios galėtų būti naudingos politikams¹².

Vis dėlto vis daugiau autorių siūlo mėginti derinti šias kraštutines alternatyvas. Vienas jų yra Robertas Putnamas, kurio nuomonę geriausiai atspindi jo cituojami Charleso Beardo žodžiai: „<...> politikos mokslai iš tikrųjų nesprendžia visuomenės problemų, bet mes galime jas ‘nušviesti’“. Putnamas teigia, kad nors iš dalies politikos mokslininko darbas yra siekti žinių dėl žinių, lygiai tokia pati pareiga kaip ir mokslinių tiesų siekimas yra rūpinimasis visuomenės problemomis¹³. Daugiausia kalbėdamas apie viešą visuomenės problemų formulavimą, Putnamas supponuoja „viešojo intelektualo“, kuris stebi, komentuoja ir kritikuoja socialinius bei politinius procesus, vaidmenį. Šias tris politikos mokslininkų nuostatas dėl santykio su praktika galima laikyti „idealiaisiais tipais“, turint omenyje, kad realybėje galimos įvairios jų variacijos ir skirtingi derinimo būdai.

Lietuvoje neretai teigiama, jog tai, kad politikos mokslai vystėsi kartu su šalies nepriklausomybės atkūrimu ir demokratine transformacija, lėmė jų praktinę orientaciją – politikos mokslų atstovai koncentravosi į valstybės problemas ir jų sprendimo būdus, o ne į teorinius modelius, tad taip atsiradusi disciplina iš karto tapo glaudžiai susijusi su praktine politika¹⁴.

Ne tik į jau aptartą klausimą, kokia turėtų būti mokslo paskirtis, bet ir į klausimą, ką galima laikyti mokslu, t. y. kaip turi būti atliktas

¹² Oakeshott M., *Rationalism in Politics and Other Essays*, Indianapolis: Liberty Fund, 1991, p. 70–71.

¹³ Putnam R. D., „APSA Presidential Address: The Public Role of Political Science“, <<http://www.apsanet.org/media/PDFs/PresidentialAddresses/2002AddrPUTNAM.pdf>>, 2011 04 07.

¹⁴ Berg E., Chillaud M., „An IR Community in the Baltic States: Is There a Genuine One?“, *Journal of International Relations and Development* 12, 2009, p.195.

tyrimas, kad jį būtų galima traktuoti kaip mokslinį, negautume neginčijamo atsakymo. Nuo pat disciplinos susiformavimo XIX a. antroje pusėje politikos moksluose nėra metodologinio konsensuso ir nuolat vyksta skirtingų tyrimo paradigimų ginčas. Ryškiausias konkuruojančios alternatyvos yra pozityvizmas ir prieš pozityvistinius principus nukreiptos priegios, dažnai įvardijamos kaip interpretatyvizmas, nors šią skirtį tiksliau būtų įvardyti kaip pozityvizmo ir antipozityvizmo priešpriešą, turint omenyje, kad kitoje stovykloje galima rasti kur kas daugiau skirtingų priegių šalininkų, pavyzdžiui, postpozityvistus (kritinė teorija, postmodernizmas). Šiems pažinimo būdams būdinga skirtinga metodologija, savita tyrimo logika, skirtingos duomenų rinkimo būdų preferencijos, kitoks kiekybinių ir kokybinių metodų vertinimas¹⁵.

Pozityvistai siekia universalios metodologijos, o tai reiškia, kad į socialinius mokslus bandoma perkelti gamtos mokslų metodus, nes, kaip teigia Auguste'as Comte'as, laikomas sociologinio pozityvizmo pradininku, „žmonių gyvenimo reiškiniai, nors ir pasižymintys didesne įvairove, lygiai taip pat priklauso nuo nekintančių dėsnių“. Būtent dėsnių pažinimu ir priežastinių ryšių nustatymu mes ir turime apsiriboti, o ne bandyti atsakyti į „neišsprendžiamus klausimus, kurie traukė dėmesį žmonijos vaikystėje“¹⁶. Pagrindiniai pozityvizmo paradigmos principai teigia, kad visos žinios yra gaunamos stebėjimo ir indukcijos būdu, o mokslininkai privalo remtis faktais, griežtai skirdami juos nuo vertybių, kurių teisingumo jie negali nei patvirtinti, nei atmesti¹⁷.

Įvairių interpretatyvizmo priegių (konstruktyvizmo, diskurso analizės, politinės etnografijos ir t. t.) šalininkus vienija interpretacinės politinės analizės dimensijos pabrėžimas – manoma, jog tai,

¹⁵ Schram S. F., „Political Science Research: From Theory to Practice“, < <http://www.brynmawr.edu/Acads/GSSW/schram/PoliticalScienceResearch.doc> >, 2011 04 05.

¹⁶ Comte A., *A General View of Positivism*, New York: R. Speller, 1957, p. 25, 51.

¹⁷ Deutsch K. L., „Beyond Positivism“, *The Review of Politics* 36 (3), 1974, p. 461–464.

kas laikoma faktais, tėra skirtingos interpretacijos, kurios priklauso nuo tyrėjo nuostatų ir vertybių. Mokslininkai negali tirti socialinės tikrovės tarsi iš išorės, bet gali žvelgti į ją tik iš vidaus, nes juos su visuomene sieja daugybė įvairių ryšių. Žvelgdami į socialinį pasaulį iš vidaus, tyrėjai gali jį suprasti, bet negali ir neturi jo aiškinti. Taip pat pabrėžiama, kad socialinė tikrovė skiriasi nuo gamtinės¹⁸.

Bendros tyrimo paradigmos ir metodologinio grynumo politikos moksluose troškimas buvo gana ryškus ir ilgalaikis. Vis dėlto pastaruoju metu į pozityvistų ir antipozityvistų ginčą įsiterpė vis didėjanti grupė mokslininkų (pavyzdžiui, Howardas Beckeris, Cliffordas Geertzas), nesutinkančių, jog mokslininkas turi pasirinkti arba pozityvistinę, arba interpretatyvistinę prieigą kaip atskirą tyrimo logiką. Jie skatina derinti skirtingas metodologijas, kad objektai būtų ištirti kuo visapusiškiau ir kruopščiau. Šis požiūris dažnai vadinamas metodologiniu pliuralizmu¹⁹.

Kalbant apie Lietuvą, Dovilės Jakniūnaitės ir Ingos Vinogradnaitės teigimu, vyresniajai kartai priklausantys tyrėjai, kurie buvo pirmieji profesinės bendruomenės nariai, paprastai laikomi pozityvistinės prieigos šalininkais. Taip pat, anot šių autorių, pozityvistinė orientacija būdingesnė Kauno „mokyklai“, o Vilniaus „mokyklą“ geriausiai pristato metodologinis pliuralizmas²⁰.

Dar vienas probleminis politikos mokslų aspektas, susijęs su disciplinos tapatumu ir integralumu, – politikos mokslų santykio su kitomis disciplinomis klausimas. Pasak Alvydo Jokubaičio, politikos mokslas nėra savarankiška disciplina, nes jį sudaro daug skirtingų mokslų²¹.

¹⁸ Schram.

¹⁹ Ten pat.

²⁰ Jakniūnaitė D., Vinogradnaitė I., „Political Science in Lithuania: A Discipline Already?“. Konferencija „International Political Science: New Theoretical and Regional Perspectives“, Monrealis, 2008 m. balandžio 30–gegužės 2 d.

²¹ Jokubaitis A., „Politikai ir istorijos vizijos“. *Politologija* 58 (2), 2010, p. 144.

Politikos mokslai turi ilgą idėjų, metodų ir sąvokų „importavimo“ iš kitų disciplinų, visų pirma sociologijos, psichologijos, istorijos, ekonomikos, taip pat gamtos mokslų tradiciją. Istoriskai politikos mokslai kur kas daugiau „importavo“, negu „eksportavo“, nors jų sąveika su kitomis disciplinomis nėra vienpusiška. Robertas Axelrodas pateikia pavyzdį, kaip Charlesas Darwinas, skaitydamas politikos ekonomisto Thomaso Malthuso darbą *Population* ir darydamas analogiją su visuomene, išvedė savo garsiąją teoriją apie rūšių išnykimą ir prisitaikymą. Praėjus dvidešimčiai metų Karlas Marxas „importavo“ Darwino kovos konceptą atgal į politinę ekonomiją²².

Pippa Norris teigia, kad yra skirtumas tarp amerikietiškojo ir europinio politikos mokslo santykio su kitomis disciplinomis – pirmajam būdingi stipresni ryšiai su psichologija ir ekonomika, o antrasis labiau susijęs su istorija, sociologija ir filosofija²³. Pastaruoju metu vis dažniau kalbama apie tarpdiscipliniškumą. Mattei Doganas įsitikinęs, jog socialinių mokslų pažanga dažniausiai vyksta skirtingų disciplinų susikirtimo vietose. Jis kalba apie du kraštutinumus – mokslininkus, niekada neperžengiančius tradicinių savo disciplinos ribų, ir „entuziastingus pamėgdžiotojus“, nuolat kopijuojančius kitų disciplinų konceptus ir teorijas ir pritaikančius juos politikos mokslams²⁴.

Kitų disciplinų įtaka politikos mokslams ryški ir dėl to, kad nemažai politikos mokslininkų yra įgiję kitų sričių išsilavinimą. Ypač tai pasakytina apie posovietinių šalių mokslininkus, mat jose politikos mokslų disciplina sovietmečiu faktiškai neegzistavo. Lietuvoje

²² Axelrod R., „Political Science and Beyond: Presidential Address to the American Political Science Association“, <<http://www.apsanet.org/media/PDFs/PresidentialAddresses/2007AddrAxelrod.pdf>>, 2011 04 07.

²³ Norris P., „Towards a More Cosmopolitan Political Science?“, *European Journal of Political Research*, <<http://www.hks.harvard.edu/fs/pnorris/Acrobat/Cosmopolitans2.pdf>>, 2011 04 03.

²⁴ Dogan M., „Political Science and the Other Social Sciences“, Goodin R. E., Klingemann H. (sud.), *A New Handbook of Political Science*, Oxford: Oxford University Press, 1996, p. 99, 124.

pirmieji politikos mokslų srityje pradėję dirbti mokslininkai labai skirtingai įsivaizdavo politikos mokslų turinį, nes jų akademinis išsilavinimas buvo labai įvairus²⁵.

Paskutinė darbe analizuojama politikos mokslų skirtis atspindi mokslininkų požiūrį į mokslo tarptautiškumo reikšmę: ar politikos mokslai turėtų būti universalūs, kosmopolitiški, o jų atstovai – teikti pirmenybę integracijai į tarptautinę mokslo bendruomenę ir darbų skelbimą užsienyje, ar lokalūs ir orientuoti į konkrečią valstybę, o mokslininkai – pagrindinį dėmesį skirti savo šalies visuomenei, politikos mokslų plėtrai šalyje ir nacionalinės terminijos kūrimui?

Norris teigia, kad nuo Aristotelio laikų kosmopolitų tikslas buvo kurti sąvokas, teorijas ir empirines generalizacijas, peržengiančias nacionalinių politinių sistemų ribas. O lokalumo šalininkai koncentruojasi į tai, kas vyksta šalia jų ir visų pirma siekia analizuoti politinius procesus konkrečios nacionalinės valstybės kontekste. Politikos mokslų lokalumą skatina intelektualinių tradicijų įvairovė, skirtingos politinės institucijos ir didėjanti specializacija. Regioninių ir tarptautinių organizacijų atsiradimas, disciplinos profesionalizacija ir technologijų plėtra, priešingai, yra veiksniai, skatinantys politikos mokslų kosmopolitiškumą²⁶.

Vargu ar galima ginčyti neišvengiamą tarptautinį šiuolaikinio mokslo pobūdį. Tačiau vis daugiau kalbant apie globalizacijos procesus, į mokslo tarptautiškumą reikėtų žvelgti išryškinant mokslo misiją ir mokslininkų santykį su nacionaline valstybe ir jos mokslininkų bendruomene. Šį klausimą nagrinėję lietuvių autoriai (tarp jų Alvydas Jokubaitis, Jonas Čičinskas) pabrėžė, kad tikslieji ir gamtos mokslai yra ir gali būti kosmopolitiniai, nes, nors jų reikšmė konkrečiai nacionalinei valstybei ir yra didelė, tai nėra tiesioginė ir pirminė šių mokslų funkcija, bet humanitariniai ir socialiniai mokslai speci-

²⁵ Krupavičius A., „Political Science in Lithuania“, Klingemann H., Kulesza E., Legutke A. (sud.), *The State of Political Science in Central and Eastern Europe*, Berlin: Sigma, 2002, p. 177.

²⁶ Norris.

finiai tuo, kad didelė dalis jų tyrimų yra orientuoti į nacionalinę kultūrą ir telkiasi nacionalinėje erdvėje, todėl jie turėtų teikti pirmenybę konkrečiai politinei, tautinei bendruomenei ir būti jai naudingi, o ne orientuoti į tarptautinę sklaidą²⁷.

Kitoje straipsnio dalyje pristatomi empirinio Lietuvos politikos mokslų lauko tyrimo rezultatai – analizuojamos lauko veikėjų politikos mokslų sampratos ir jų disponuojamo kapitalo pobūdis.

3. Lietuvos politikos mokslų laukas

Nors politikos mokslų disciplina Lietuvoje yra palyginti nauja, jos institucionalizaciją aukštojo mokslo įstaigose galima laikyti sėkminga: šiuo metu net devyni Lietuvos universitetai turi padalinius, kuriuose atliekami politikos mokslų tyrimai ir dėstoma ši disciplina arba atskiros jos subdisciplinos. Šiuose padaliniuose dirbantys politikos mokslų atstovai (šiuo metu maždaug 220 mokslininkų) yra laikomi bendruomene, veikiančia Lietuvos politikos mokslų lauke²⁸. Tyrime dalyvavo beveik pusė šios apibrėžtos bendruomenės – 88 politikos mokslininkai iš penkiolikos skirtingų katedrų²⁹ atsakė į

²⁷ Adomėnas M. et al., „Humanitarinių ir socialinių mokslų savitumas“, *Tarptautinė mokslinė duomenų bazė „Lituanistika“*. Galimybių studija, Kaunas: Technologija, 2007, p. 8.

²⁸ Toks formalus atrankos kriterijus pasirinktas siekiant išvengti subjektyvumo ir neapibrėžtumo, remiantis Lietuvos politologų asociacijos „Politologų etikos kodekse“ (< <http://www.lpasoc.lt/kodeksas>>) pateikiamu politologo apibrėžimu.

²⁹ **Tyrime dalyvavusios katedros** (tyrime dalyvavusių katedros darbuotojų skaičius; iš viso katedros darbuotojų politikos mokslų srityje): Kauno technologijos universiteto Politikos ir viešojo administravimo institutas (3; 4), KTU Viešojo administravimo katedra (3; 17), Klaipėdos universiteto Politologijos katedra (6; 8), KU Viešojo administravimo ir teisės katedra (3; 4), Lietuvos karo akademijos Politikos mokslų katedra (4; 10), Mykolo Romerio universiteto Politikos mokslų katedra (9; 30), MRU Viešojo administravimo katedra (6; 23), Šiaulių universiteto Viešojo administravimo katedra (4; 18), Vilniaus Gedimino technikos universiteto Filosofijos ir politologijos katedra (3; 6), Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto Politikos teorijos katedra (15; 31), VU TSPMI Europos studijų katedra (10; 17), VU TSPMI Tarptautinių santykių katedra (10; 25), Vytauto Didžiojo universiteto Viešojo administravimo katedra (2; 10), VDU Regionistikos katedra (2; 4), VDU Politologi-

jiems išsiųsto klausimyno klausimus. Klausimynas buvo sudarytas iš dviejų dalių – nuostatų klausimų, atspindinčių politikos mokslo sampratas, ir įvairių socioekonominių, akademinų, mokslinių ir kt. charakteristikų klausimų, padedančių įvertinti disponuojamo kapitalo pobūdį. Apklausa galima laikyti pusiau struktūruota, nes prie daugelio klausimų respondentai galėjo pateikti savo atsakymus, o tai leido geriau negu „grynas“ kiekybinis tyrimas suvokti, kaip jie mato politikos mokslų lauką.

3.1. Politikos mokslų sampratos

Analizuojant respondentų vertybines nuostatas, formuojančias skirtingas politikos mokslo sampratas, išryškėjo kelios tendencijos. Kalbant apie mokslo ir praktikos santykį, dauguma mokslininkų palaikė „viešojo intelektualo“ nuostatą (67 proc.), kad politikos mokslininkai neturėtų įsitraukti į praktinę politinę veiklą, bet galėtų prisidėti prie realių problemų sprendimo veikdami viešojoje erdvėje. Beveik ketvirtadalis tyrimo dalyvių (23 proc.) išreiškė „praktinę orientaciją“ – buvo už griežtai mokslinio aiškinimo atsisakymą dėl dalyvavimo praktinėje politikoje. Apsiribojimas vien moksline ir akademinė veikla respondentams neatrodė priimtinas – šią alternatyvą jų palaikė vos 2 proc. Likusių tyrimo dalyvių mintis galima apibendrinti kaip siekį derinti visas minėtas nuostatas („manau, kad politikos mokslininkai gali laikytis visų trijų čia išvardytų laikysenų“ *MRU lektorius*).

Moksliskumo sampratų arba tyrimo paradigms klausimas taip pat turi ryškiai dominuojančią poziciją – 67 proc. respondentų palaiko antipozityvistinę – interpretatyvistinę mokslo sampratą, pabrėžiančią socialinių mokslų metodų savitumą, socialinės tikrovės subjektyvumą ir interpretatyvumą. Už pozityvistinę paradigmą – vadovavimąsi

jos katedra (8; 13), **Iš viso (88; 220)**. Tyrime nedalyvavusios katedros (nė vienas šių katedrų atstovas neatsakė į pateiktus klausimus): VDU Socialinės ir politinės teorijos katedra; Vilniaus pedagoginio universiteto Sociologijos ir politologijos katedra.

griežtomis teiginių pagrįstumo įrodymo procedūromis, vertybinio neutralumo išlaikymą, objektyvumo principą – pasisako penktadalį tyrimo dalyvių, o kiti respondentai palaiko šių dviejų alternatyvų derinimo nuostatą:

Griežtai akademinė prasme labiau palaikau variantą, kad negalima atskirti faktų nuo vertybių. Tačiau daugeliui praktinių situacijų ir diskusijų pilnai [visiškai] užtenka pozityvesnės sampratos, kuria lengviau diskutuoti, kritikuoti etc. *VU TSPMI lektorius*.

Mokslininkų taip pat prašyta įvardyti jiems priimtinausius tyrimo būdus. Daugiausia kartų minėti kokybiniai metodai: „populiariausias“ buvo lyginamasis metodas (minėtas penkiolika kartų), taip pat labai dažnai išskirti turinio analizė, diskurso analizė, atvejo tyrimas ir interviu. Iš pozityvistinei prieigai priskiriamų metodų dažniausiai minėti statistinė analizė ir apklausa.

Į klausimą, kokią discipliną, be politikos mokslų, turėtų labai gerai išmanyti geras politologas, kuriuo buvo siekiama išryškinti politikos mokslininkų santykį su kitais mokslais, beveik trečdalis (30 proc.) respondentų atsakė – sociologija. Po 19 proc. „šalininkų“ surinko istorija ir filosofija. Vis dėlto dauguma respondentų teigė, kad negali išskirti vienos disciplinos. Dažniausias „derinys“ buvo sociologija, istorija ir ekonomika. Tam tikri pasisakymai (pavyzdžiui, „... politologas turi gerai išmanyti istorijos mokslą. <...> Žinoma, galbūt galima teigti, kad tokią argumentaciją pateikiantysis pats pagal išsilavinimą, o nemaža dalimi ir pagal mokslinius – intelektualinius interesus yra istorikas...“ *MRU lektorius*) parodė nujaučiamą glaudų mokslininkų įgyto išsilavinimo ir artimo santykio su tam tikromis disciplinomis ryšį.

Kaip ir pirmosios dvi skirtys, požiūris į mokslo tarptautiškumą pasižymi viena ryškiai išsiskiriančia nuostata – 67 proc. respondentų pasisako už kosmopolitinį politikos mokslą, peržengiantį nacionalinės valstybės ribas ir teikiantį pirmenybę veikimui tarptautinėje erdvėje:

Lietuvos akademinė bendruomenė paprasčiausiai yra per maža, kad sukurtų savitą politikos mokslų mokyklą. *VDU asistentas.*

Kai kurie respondentai, palaikydami šią alternatyvą, darė tam tikras išlygas dėl nacionalinio mokslo, pabrėždami lokalinių, nacionalinių procesų tyrimus ir nacionalinį politikos mokslų žodyną:

Manau, kad politikos mokslas turi vystytis transnacionaline linkme, integruoti įvairių valstybių geriausių politinių tyrimų patirtį. Tačiau tai neturėtų mažinti gebėjimų analizuoti lokalius, pavienius ir individualius politinius procesus, užgožti gebėjimą išvelgti politinių procesų specifiškumą arba mažinti gebėjimą spręsti aktualias tik tam tikrai politinei bendruomenei būdingas politinio gyvenimo problemas. *KU asistentas.*

... tarptautinis bendradarbiavimas yra svarbu, tačiau būtina plėtoti ir lietuvišką terminiją. *VU TSPMI asistentas.*

Penktadalis respondentų mano, kad politikos mokslai visų pirma turi būti naudingi savo šalies visuomenei ir teikti pirmenybę Lietuvai reikšmingiems darbams, o ne universalumui ir kosmopolitiškumui. Dar 13 proc. tyrimo dalyvių pasisako už šių dviejų alternatyvų derinimą.

Nors išorinė įtaka politikos mokslų laukui šiame tyrime nebuvo analizuojama, mokslininkų klausta, kas gali geriausiai įvertinti mokslinio darbo reikšmingumą. Dauguma (73 proc.) respondentų teigė, kad geriausiai tai gali padaryti kolegos mokslininkai. 7 proc. tyrimo dalyvių mano, jog tai turėtų būti universitetų, o 3 proc. – valstybinių institucijų, atliekančių mokslinės veiklos vertinimą, darbas. Dalis tyrimo dalyvių pabrėžė vertinimo tarptautiškumo reikšmę, o kai kurie į bet koki mokslinės veiklos vertinimą žvelgė skeptiškai („... Mokslinio darbo kokybė yra visų pirma sąžinės ir moralės reikalas. O viešas pripažinimas neretai būna atsitiktinumo reikalas.“ *LKA profesorius*).

Į galimybę mokslininkų darbą vertinti politikos praktikams žvelgiama nevienodai:

... Abejoju dėl praktikų galimybės kokybiškai vertinti mokslinius darbus. *VDU lektorė.*

... politikos praktikai, bet ne ta prasme, kad vertintų instituciškai, bet, pvz., kiek politikui tai padeda, yra vertinga jo praktikoje. *VU TSPMI asistentė.*

Vis dėlto išorinis vertinimas daugeliui tyrimo dalyvių neatrodo priimtinas, o tai leidžia daryti prielaidą, kad Lietuvos politikos mokslų lauko veikėjai vertina savo lauko autonomiškumą.

3.2. Respondentų charakteristikos ir disponuojamas kapitalas

Pagal kai kuriuos kriterijus, kuriuos buvo įmanoma ištirti visos bendruomenės mastu (mokslo laipsnis, pareigos, lytis)³⁰, respondentai faktiškai idealiai atitiko visų mokslininkų proporcijas. Tyrime dalyvavo daugiau vyrų negu moterų (atitinkamai 64 proc. ir 36 proc.). Daugiau negu trečdalis (38 proc.) respondentų yra gimę 1980 m. ir vėliau, tačiau buvo atstovaujama įvairioms amžiaus grupėms (vyriausia – 61–70 m.).

Mokslininkų disponuojamo kapitalo rodikliai išskirti iš dalies remiantis darbe *Homo academicus*³¹ Bourdieu įvardytais kriterijais, pritaikius juos Lietuvos politikos mokslams. Skiriamas mokslinis ir akademinis (t. y. kultūrinis) bei politinis ir ekonominis kapitalas. Mokslinis kapitalas matuojamas pagal tokius kriterijus: išsilavinimo (mokslo laipsnis), mokslinių apdovanojimų, publikacijų (išskiriamos publikacijos leidiniuose, referuojamuose *Institute for Scientific Information* (ISI) mokslo duomenų bazėse. Šis rodiklis labiau taikomas gamtos mokslams, tačiau ISI publikacijos gerai vertinamos ir socialinių mokslų atstovų) ir intelektualinio žinomumo (komentavimo žiniasklaidoje dažnumas, dalyvavimas televizijos diskusijų laidose).

³⁰ Tai buvo padaryta surinkus duomenis iš oficialių internetinių universitetų tinklapių.

³¹ Bourdieu P., *Homo academicus*, Cambridge: Polity Press, 1990, p. 227–242.

Aukščiausius mokslo laipsnius – habilituoto daktaro ir daktaro (HP)³² – yra įgiję dešimtadalis respondentų (atitinkamai 3 ir 7 proc.). Dauguma tyrimo dalyvių (51 proc.) turi daktaro, o kiti – magistro laipsnį. Smulkiau kalbant apie respondentų išsilavinimą, maždaug pusė jų (43 proc. bakalauro studijas ir 50 proc. magistro studijas³³) yra baigę Vilniaus universitete. Antrą vietą užima Vytauto Didžiojo universitetas (atitinkamai 16 ir 13 proc.). Daktaro laipsnį daugiausia respondentų taip pat įgijo Vilniaus universitete (54 proc. visų įgijusiųjų šį laipsnį). Politikos mokslai buvo dažniausiai pasirinkta tiek bakalauro, tiek magistro studijų, tiek siekiančiųjų daktaro laipsnio kryptis (beveik pusė kiekvienos pakopos respondentų), po jų eina filosofija ir vadyba, administravimas. Nors istorija gana populiari tarp bakalaurantų ir magistrantų (atitinkamai 8 ir 11 proc. respondentų), šios srities daktaro laipsnį yra įgiję tik du respondentai.

Mokslinių apdovanojimų yra gavę penktadalis respondentų. Dažniausiai minėtos jaunesiems mokslininkams skirtos premijos (Lietuvos mokslų akademijos arba Lietuvos jaunųjų mokslininkų sąjungos). ISI publikacijų turi 44 proc. respondentų (28 proc. – daugiau negu vieną), o dar penktadalis teigė tokias publikacijas rengiantys šiuo metu. Išanalizavus intelektualinio žinomumo rodiklių rezultatus matyti, kad Lietuvos politikos mokslininkai yra linkę reikštis viešojoje erdvėje: vos 16 proc. respondentų niekada nekomentuoja, nerašo žiniasklaidoje. Beveik pusė jų tai daro retai, tik išskirtinėse situacijose, ketvirtadalis – kartais, kai iškyla su jų ekspertizės sritimi susijusių klausimų, o 9 proc. teigė komentuojantys nuolat. Televizijos diskusijų laidoje per pastaruosius penkerius metus dalyvavo 41 proc. respondentų (beveik trečdalis jų – daugiau negu penkis kartus).

³² HP yra santrumpa, reiškianti „perėję habilitacijos procedūrą“. Habilituoto daktaro ir daktaro (HP) laipsniams būdingos skirtingos habilitacijos procedūros.

³³ Penkerių metų programa visur traktuojama kaip magistro studijos, ją baigusių asmenų bakalauro studijos neišskiriamos.

Akademinio kapitalo rodikliais laikomos akademinėje bendruomenėje turimos pareigos ir statusas (t. y. pareigos universitete, pedagoginis vardas), priklausymas akademinėms organizacijoms. 14 proc. tyrimo dalyvių eina profesoriaus pareigas, 35 proc. – docento, 24 proc. – lektoriaus, 23 proc. – asistento. Dauguma respondentų (69 proc.) pedagoginio vardo neturi, ketvirtadalis turi docento, o 7 proc. – profesoriaus pedagoginį vardą. Akademinėms arba mokslo organizacijoms priklauso beveik pusė respondentų (46 proc.). Daugiausia jų (13 proc.) yra fakultetų tarybų nariai, taip pat nemažai tyrimo dalyvių priklauso įvairioms mokslininkų organizacijoms, pavyzdžiui, Lietuvos politologų asociacijai, Lietuvos jaunųjų mokslininkų sąjungai.

Politinis kapitalas matuojamas pagal priklausymą politinėms partijoms ir kitoms politinėms organizacijoms, darbą valstybinėse institucijose ir jose turimas pareigas, dalyvavimą viešojo sektoriaus iniciatyva suformuotose darbo grupėse. Ekonominio kapitalo rodikliais laikomas pajamų dydis, darbas privataus sektoriaus įmonėse. Taip pat skiriami pajamų šaltiniai: akademinė ir mokslinė veikla, darbas valstybės sektoriuje ir darbas privačiame sektoriuje, kurie priskiriami atitinkamai kultūriniam, politiniam ir ekonominiam kapitalui.

Kalbant apie politinį ir ekonominį kapitalą, visų pirma reikėtų pažymėti, kad respondentai nėra linkę įsitraukti į politinių partijų ar kitų politinių organizacijų veiklą – jų nariai yra tik 10 proc. tyrimo dalyvių. Ne tik akademinį ir mokslinį darbą, bet ir kitose darbovietėse dirba arba per pastaruosius penkerius metus dirbo daugiau negu pusė respondentų (60 proc.). Daugiausia jų yra susiję su viešuoju sektoriumi (17 proc. visų tyrimo dalyvių dirbo kaip valstybės tarnautojai, 5 proc. – kaip politinio pasitikėjimo pareigūnai, dar 3 proc. turėjo abejas šias pareigas, 7 proc. dirbo viešosiose įstaigose). 18 proc. respondentų kita darbovietė priklausė privačiam sektoriui. Įvairiose darbo grupėse dalyvavo 74 proc. respondentų, tačiau beveik pusė jų dirbo tik universiteto darbo grupėse.

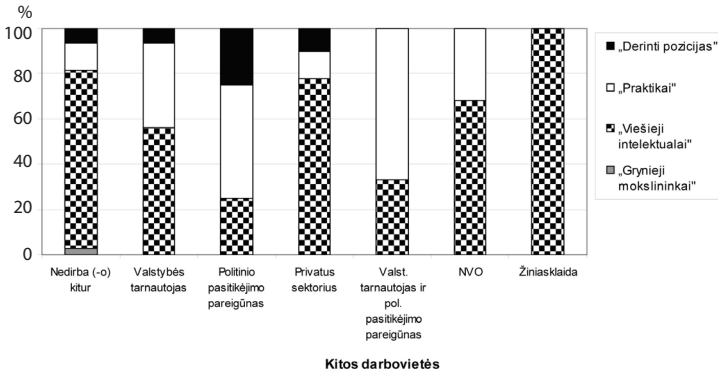
Pagrindinis tyrimo dalyvių pajamų šaltinis yra akademinė ir mokslinė veikla (61 proc. – vien tik ši veikla). Mažiausias pajamas (iki 2 000 Lt) gauna 15 proc. respondentų, nuo 2 001 iki 3 000 Lt uždirba 29 proc., nuo 3 001 iki 5 000 Lt – daugiausia respondentų – 39 proc., o didžiausias pajamas (per 5 000 Lt) gauna 11 proc. tyrimo dalyvių. 40 proc. pastarosios grupės atstovų pajamų šaltinis yra tik akademinė ir mokslinė veikla, kaip ir daugiau negu pusės antros didžiausių pajamų grupės, o tai rodo, kad, siekiant disponuoti dideliu ekonominiu kapitalu, nėra būtina įsitraukti į kitą veiklą.

Pristačius atlikto tyrimo rezultatus, paskutinėje darbo dalyje analizuojami nuostatai ir disponuojamo kapitalo ryšiai.

4. Aiškinant skirtingas politikos mokslo sampratas

Skirtingas politikos mokslo sampratas atskleidžiančių nuostatų ir kapitalo rūšių rodiklių ryšiai analizuoti naudojant statistinės analizės ir duomenų apdorojimo programą SPSS (požymių dažnių lenteles ir daugialypės korespondentinės analizės metoda).

Analizuojant mokslo ir praktikos santykio vertinimo ryšį su kapitalo rodikliais, išryškėjo kelios tendencijos. Viena jų – aukščiausius mokslo laipsnius įgiję ir aukščiausias pareigas turintys respondentai nėra linkę palaikyti praktinės orientacijos, bet išreiškia „grynojo mokslininko“, „viešojo intelektualo“ arba „skirtingų pozicijų derinimo“ nuostatas. Pavyzdžiui, kalbėdami apie mokslinius laipsnius, nė vienas habilituoto daktaro laipsnį turintis (ir tik vienas daktaro (HP) laipsnį turintis) mokslininkas neteigė, kad politikos mokslai dėl praktinės politikos turėtų atsisakyti griežtai mokslinio politinių reiškinių aiškinimo, o daugiausia „praktikų“ yra tarp magistro laipsnį turinčių respondentų. Ta pati tendencija atsiskleidė ir analizuojant neformalius kultūrinio kapitalo rodiklius – nepriklausantys akademinėms ir mokslinėms organizacijoms, neturintys mokslinių apdovanojimų respondentai labiau linkę palaikyti praktinę politikos mokslų orientaciją, negu šiuo kapitalu disponuojantys jų kolegos.

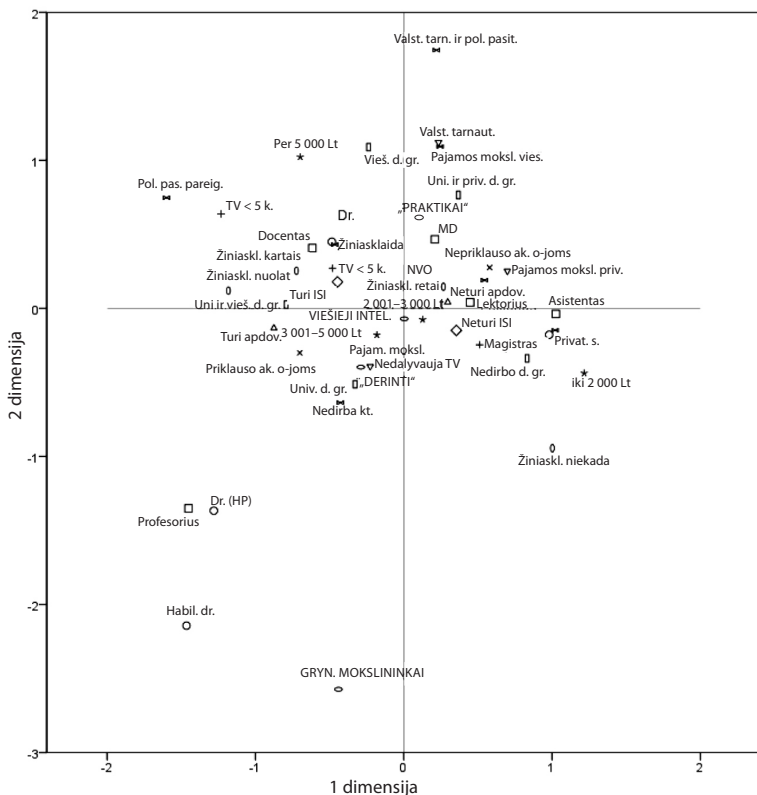
1 pav. Kitos darbovietės, mokslo ir praktikos santykio vertinimas

Kaip ir galima tikėtis, darbas viešajame sektoriuje taip pat yra susijęs su praktine dispozicija. Respondentai, dirbantys ne tik mokslinį ir akademinį darbą, bet ir kaip valstybės tarnautojai, politinio pasitikėjimo pareigūnai arba turintys šias abejas pareigas, daug dažniau yra „praktikai“ (žr. 1 pav.), negu nedirbantys kitose darbovietėse arba su privačiu sektoriumi, žiniasklaida susiję respondentai.

Ryšiams analizuoti taikytas ir daugialypės korespondentinės analizės metodas. Korespondentinė analizė yra prancūzų mokslininko Jeano Paulo Benzėci ir jo kolegų išpopuliarintas statistinės analizės metodas, leidžiantis analizuoti ryšius tarp kintamųjų kategorijų, pavaizdavus juos erdvinio būdu. Panašios kintamųjų kategorijos erdvėje vaizduojamos arti viena kitos, o skirtingos – toli. Jeigu yra daugiau negu du kintamieji, taikoma daugialypė korespondentinė analizė (tokia analizę naudojo ir Bourdieu). Šis metodas padėjo jam pavaizduoti „socialinę erdvę“, struktūruotą dimensijų, atspindinčių kapitalo kiekį, jo pobūdį ir šių dviejų savybių kaitą bėgant laikui³⁴.

Atlikus daugialypę korespondentinę analizę, Lietuvos politikos

³⁴ Clausen S.-E., *Applied Correspondence Analysis: An Introduction*, Thousand Oaks: Sage, 1998, p. 1–6, 37.

○ Mokslo laipsnis	+ Dalyvavimas televizijos diskusijų laidoje	⊠ Kitos darbovietės
□ Pareigos	○ Komentavimas žiniasklaidoje	□ Darbo grupės
× Priklausymas akademinėms / mokslo organizacijoms	◇ ISI publikacijos	▽ Pajamų šaltiniai
△ Moksliniai apdovanojimai	★ Pajamos per mėnesį	○ Mokslo ir praktikos santykis

2 pav. Ryšiai tarp nuostatų dėl mokslo ir praktikos santykio ir kapitalo kategorijų

mokslių lauke buvo išskirtos dvi dimensijos, struktūruojamos skirtingų kapitalo rūšių (2 pav.).

Pirmąją dimensiją (X ašis) sudaro akademinio ir mokslinio kapitalo rodikliai. Labiausiai nutolusios į kairę yra didžiausią akademinį ir mokslinį kapitalą atspindinčios kategorijos (habilituoto daktaro

ir daktaro (HP) mokslo laipsniai, profesoriaus pareigos, nuolatinis reiškiamasis žiniasklaidoje ir dažnas dalyvavimas televizijos diskusijų laidose, priklausymas akademinėms organizacijoms, mokslinių apdovanojimų ir ISI publikacijų turėjimas), jos palaipsniui mažėja einant į dešinę. Labiausiai nutolę į dešinę yra magistro laipsnis, asistento pareigos, nekommentavimas žiniasklaidoje ir kiti nedidelį akademinį ir mokslinį kapitalą atskleidžiantys rodikliai. Taigi pirmoji dimensija yra struktūruojama opozicijos aukštas *vs* žemas akademinio ir mokslinio kapitalo lygis.

Antrąją dimensiją (Y ašis) struktūruoja rodikliai, atspindintys disponavimą politiniu ir ekonominiu kapitalu. Aukščiausiai atsiduria valstybės tarnautojo ir politinio pasitikėjimo pareigūno pozicijų užėmimas, taip pat ne tik mokslinės / akademinės veiklos, bet ir darbo viešajame sektoriuje kaip pajamų šaltinio turėjimas, dalyvavimas viešojo sektoriaus iniciatyva sukurtose darbo grupėse. Eidami žemyn randame darbą žiniasklaidoje, nevyriausybines organizacijas, privačiame sektoriuje, privatų sektorių kaip pajamų šaltinį. Žemiausiai šioje dimensijoje išsidėsčiusios kategorijos, atspindinčios ryšių su viešuoju ir privačiu sektoriumi nebuvimą ir apsiribojimą moksline bei akademinė veikla: universiteto darbo grupės arba nedalyvavimas darbo grupėse, kitų darbuotojų neturėjimas, pajamų šaltinis tik mokslinė ir akademinė veikla. Nors iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad šią dimensiją struktūruoja ekonominio ir politinio kapitalo lygis, nėra visiškai taip, nes, kaip rodo pajamų dydžio kintamasis, dideliu ekonominiu kapitalu disponuoja ir vien tik mokslinė bei akademinė veikla užsiimantys respondentai. Kalbant apie politinį kapitalą, darbas privačiame sektoriuje, žiniasklaidoje arba NVO taip pat nėra jo rodiklis. Taigi, nors antroji dimensija susijusi su ekonominiu ir politiniu kapitalu, ją struktūruojančią opoziciją tiksliau būtų įvardyti veikla kituose laukuose *vs* apsiribojimu moksline ir akademinė veikla. Veikla kituose laukuose reiškia išsiplėtusį socialinių ryšių tinklą, o tai rodo ir didesnę socialinį kapitalą. Taigi, nors pats Bourdieu į

lauko teoriją socialinio kapitalo neįtraukia, gauti duomenys rodo, kad Lietuvos politikos mokslų laukui šis kapitalas reikšmingas.

Analizuojant dispozicijos mokslo ir praktikos santykio atžvilgiu sąsajas su kapitalo rodikliais (2 pav.) galima matyti, kad „grynieji mokslininkai“ yra arčiausiai aukščiausių kultūrinio kapitalo rodiklių ir apsiribojimo mokslinė ir akademinė veikla, o „praktikai“ – atvirkščiai. „Viešieji intelektualai“ atsiduria maždaug per vidurį tarp abiejų dimensijų, siūlantieji derinti skirtingas pozicijas lauke yra šiek tiek arčiau „grynųjų mokslininkų“. Tokie rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad didžiausiu moksliniu ir akademinio kapitalu disponuojantiems mokslininkams nėra aktualu įsitraukti į praktinę politiką, nes jie yra pasiekę pripažinimą savo lauke ir įgiję autentišką laukui išteklių, todėl jų politikos mokslų vizija atribota nuo tiesioginės sąsajos su praktika. Žemiausias pozicijas kultūrinio kapitalo atžvilgiu lauke užimantys veikėjai labiau linkę palaikyti praktinę politikos mokslo sampratą, nes tokia samprata jiems atveria galimybes greičiau pasiekti pripažinimą ir įgyti daugiau kapitalo.

Kita išryškėjusi tendencija – yra dispozicijų ir išsilavinimo ryšys. Šiuo atveju tarp respondentų, studijavusių vadybą, administravimą, dominuoja „praktikai“, tarp baigusiujų istoriją, sociologiją, politikos mokslus – „viešieji intelektualai“. Taip pat viešojo administravimo katedros labiau palaiko praktinę orientaciją negu politologijos, politikos mokslų katedros. Įdomu, jog tik „praktikai“ teigė, kad geriausiai mokslinio darbo reikšmingumą gali įvertinti mokslinės veiklos vertinimą atliekančios valstybinės institucijos – tarp kitų kategorijų atstovų nėra taip manančių.

Nagrinėjant tyrimo paradigmų ryšius su kapitalo kategorijomis atsiskleidė, kad daugiausia pozityvistinę prieigą palaikančių respondentų turi habilituoto daktaro laipsnį, eina profesoriaus pareigas. Tokia pati tendencija ryškėja ir analizuojant kitus akademinio ir mokslinio kapitalo rodiklius bei amžių (vyresni respondentai labiau palaiko pozityvizmą). Išanalizavus šiuos ryšius daugialypės

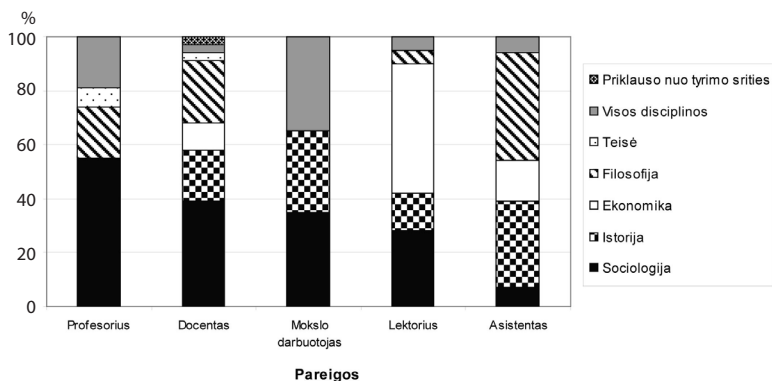
korespondentinės analizės metodu, arčiausiai aukščiausių kultūrinio kapitalo kategorijų ir apsiribojimo mokslinė bei akademinė veikla atsidūrė „metodologiniai pliuralistai“. Šis faktas tarsi neigia teorines prielaidas, suponuojančias, jog už įvairių prieigų ir metodų derinimą pasisakantys mokslininkai yra labiau susiję su praktine veikla ir akcentuoja visų imanomų metodų taikymą tam, kad išspręstų realias problemas. „Pozityvistai“ taip pat yra arčiau minėtų kategorijų negu „antipozityvistai“.

Taigi, nors dauguma tyrimo dalyvių išreiškė pritarimą antipozityvistinei prieigai, išanalizavus nuostatų sąsajas su disponuojamu kapitalu matyti, kad pozityvistinė politikos mokslo samprata Lietuvos politikos mokslų lauke užima gana tvirtas pozicijas. Turint omenyje šios sampratos šalininkų statusą ir amžių, tai būtų galima sieti su jau minėtu faktu, jog pirmieji politikos mokslų disciplinos atstovai Lietuvoje laikomi pozityvistinės prieigos rėmėjais³⁵, o jų įgytas pripažinimas ir kapitalas leidžia jiems išlaikyti savo nuostatas, neieškant naujų metodologijų.

Kalbant apie politikos mokslininkų santykį su kitomis disciplinomis, išryškėjo tam tikras „privilegiuotas“ sociologijos vaidmuo. Aukščiausius mokslo laipsnius ir pedagoginius vardus įgiję ir aukščiausias pareigas einantys respondentai kaip svarbiausią politikos mokslams discipliną buvo linkę išskirti sociologiją (pavyzdžiui, tarp lektorių populiariausia buvo ekonomika, asistentų – filosofija ir istorija, žr. 3 pav., tarp turimų pareigų ir kitų disciplinų vertinimo yra vidutinio stiprumo statistiškai reikšmingas ryšys, Cramerio $V = 0,352$; $p < 0,05$).

Sociologiją taip pat dažniau rinkosi nuolat komentuojantys žiniasklaidoje, dažnai dalyvaujantys televizijos diskusijose, turintys mokslinių apdovanojimų, vyresnio amžiaus tyrimo dalyviai. Visose šiose kategorijose taip pat gana reikšminga laikoma filosofija. Istoriją

³⁵ Jakniūnaitė, Vinogradnaitė.

3 pav. *Einamos pareigos ir kitų disciplinų vertinimas*

kaip svarbiausią discipliną labiau linkę išskirti jauniausi respondentai, turintys magistro laipsnį, einantys asistento pareigas. Ekonomika, vadybą ir administravimą išskyrė ekonominiu kapitalu disponuojantys mokslininkai, kurie neapsiriboja moksline ir akademinė veikla: visi tyrimo dalyviai, kurių pajamų šaltinis yra privatus sektorius, taip pat daugelis gaunančių didžiausias pajamas, dirbančių privačiame sektoriuje, dalyvaujančių privataus sektoriaus iniciatyva sukurtoje darbo grupėse. Tokias pačias sąsajas galima matyti ir pritaikius korespondentinę analizę: sociologijos ir filosofijos išskyrimas yra arčiausiai aukštą kultūrinio kapitalo lygį rodančių kategorijų, o antrosios dimensijos atžvilgiu sociologija ir ypač filosofija atsiduria arčiausiai apsiribojimo moksline ir akademinė veikla, priešingai negu ekonomika.

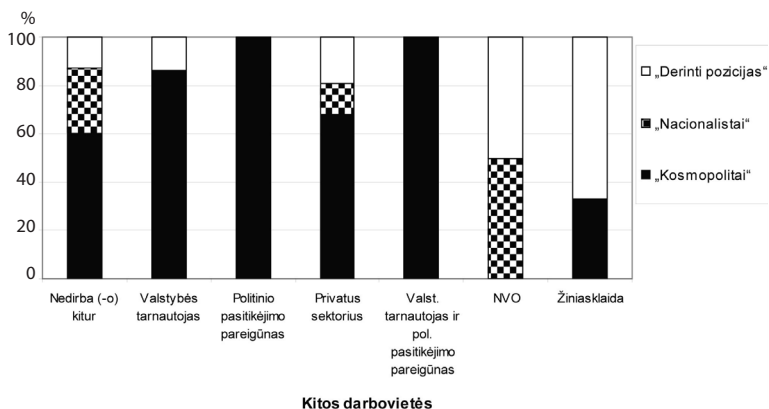
Lyginant respondentų disciplinų pasirinkimą su studijų kryptimi, akivaizdžiausią ryšį galima pastebėti sociologijos, taip pat filosofijos bei vadybos ir administravimo studijų atvejais, tačiau tai nebūdinga istorijai. Nė vienas iš istorijos bakalauro arba daktaro laipsnį įgijusių tyrimo dalyvių neišskyrė istorijos kaip svarbiausios disciplinos, tai padarė tik vienas magistrantūroje studijuojantis respondentas.

Šie rezultatai rodo, jog Alvydo Jokubaičio teiginys, kad sociologai šiuo metu yra laikomi pagrindiniais politikos mokslo atstovais³⁶, turi pagrindo. Tačiau, nors dažnai kalbama apie Lietuvos politikos mokslų lauke vykstantį „sociologų“ ir „istorikų“ ginčą, istorijos disciplina, turinčia ypatingą svarbą politikos mokslams, nelaiko ne tik didžiausiu akademinio ir mokslinio kapitalu disponuojantys respondentai, bet netgi ir istorinį išsilavinimą įgiję mokslininkai.

Paskutinė skirtis, atspindinti tarptautiškumo vertinimą, taip pat atskleidė, jog aukštu kultūriniu kapitalu disponuojantys respondentai yra labiau linkę palaikyti vieną poziciją, nebūtinai sutampančią su daugumos požiūriu. Aukščiausius mokslinius laipsnius turintys ir aukštesnes pareigas einantys mokslininkai (taip pat vyresnio amžiaus respondentai) dažniau pasisako už nacionalinį politikos mokslą (pavyzdžiui, visi habilituoti daktarai), tai pasakytina ir apie kai kuriuos kitus kultūrinio kapitalo rodiklius, išskyrus susijusius su tarptautine erdve – kalbant apie ISI publikacijas, daugiau negu 88 proc. vieną tokią publikaciją turinčių respondentų yra „kosmopolitai“ ir tik 4 proc. – „nacionalistai“.

Apsiribojimas moksline ir akademinė veikla taip pat susijęs su lokalinio politikos mokslo sampratos palaikymu. Beveik visų „nacionalistų“ pajamų šaltinis yra tik mokslinė ir akademinė veikla (94 proc., o „kosmopolitų“ ir siūlančiųjų derinti tarptautiškumą ir nacionališkumą – po 58 proc.). Nė vienas respondentas, dirbantis (-ęs) kaip politinio pasitikėjimo pareigūnas, valstybės tarnautojas arba ėjęs šias abejas pareigas, nėra „nacionalinio“ politikos mokslo šalininkas (žr. 4 pav.; yra stiprus statistiškai reikšmingas kintamųjų ryšys, Cramerio $V = 0,428$; $p < 0,05$). Tarp respondentų, gaunančių didžiausias pajamas, t. y. daugiau kaip 5 000 Lt, taip pat nėra nė vieno, palaikančio nacionalinio politikos mokslo viziją. Taigi disponavimas politiniu ir ekonominiu kapitalu ir didesniu socialiniu kapitalu yra susijęs su pirmenybės kosmopolitiškumui teikimu, tai patvirtino ir

³⁶ Jokubaitis, p. 144.

4 pav. *Kitos darbovietės ir tarptautiškumo vertinimas*

korespondentinė analizė (priešingai, „nacionalistai“ buvo arčiausiai aukšto kultūrinio kapitalo lygio ir kategorijų, rodančių apsiribojimą moksline ir akademinė veikla).

Iš pirmo žvilgsnio atrodo keista, kad tarp žmonių, apsiribojančių moksline ir akademinė veikla, yra daugiausia palaikančiųjų nacionalinį politikos mokslą, nes, darant tam tikras teorines prielaidas, jie turėtų labiau orientuotis į nuostatą „mokslas mokslui“, o tarptautinė bendruomenė yra tokia auditorija, kuriai svarbiau siūlomų žinių mokslinė, o ne praktinė vertė. Bandant paaiškinti tokius rezultatus, galima daryti spėjimus, susijusius su tyrimo dalyvių gebėjimais, – pavyzdžiui, tikėtina, kad nacionalinio politikos mokslo sampratą palaikantys mokslininkai, atsižvelgiant į jų vyresnį amžių, mažiau disponuoja užsienio kalbų ir naudojimosi informacinėmis technologijomis įgūdžiais, o tai mažina jų galimybes konkuruoti tarptautinėje erdvėje. Priešingai, viešajame sektoriuje dirbantys mokslininkai greičiausiai pasižymi šiais įgūdžiais, nes to reikalauja jų einamos pareigos.

Kaip ir kitų dispozicijų atveju, yra tarptautiškumo vertinimo sąsajų su įgytu išsilavinimu – pavyzdžiui, studijavusieji užsienyje yra „kosmopolitai“, taip pat ši nuostata ryškiausiai palaikoma vadybos, administravimo, teisės kryptių studijas baigusiu respondentų.

Kadangi tyrimo tikslas nebuvo įrodyti, jog objektyvios pozicijos yra vienintelis veiksnys, lemiantis tam tikras nuostatas, tačiau lygiai taip pat nuostatos vienu klausimu gali daryti įtaką nuostatoms kitais klausimais, korespondentinės analizės metodu analizuoti ir ryšiai tarp skirtingų nuostatų kategorijų. Ryškiausia opozicija atsiskleidė tarp aiškių nuostatų turėjimo ir įvairių nuostatų derinimo – „metodologiniai pliuralistai“, pasisakantys už mokslo ir praktikos, tarptautiškumo ir nacionališkumo derinimą, laikantys svarbiomis visas disciplinas, yra arčiausiai vieni kitų. Arčiausiai „grynujų mokslininkų“ yra nacionalinio politikos mokslo ir filosofijos šalininkai, šalia „praktikų“ – „kosmopolitai“ ir išskyrusieji ekonomiką bei istoriją, o arčiausiai „viešųjų intelektualų“ – antipozityvistinės orientacijos ir sociologijos rėmėjai.

Nors, kaip minėta, viešojo administravimo katedrose yra kiek daugiau praktinės orientacijos šalininkų, apskritai matyti, kad negalima vienareikšmiškai kalbėti apie akivaizdžias tendencijas konkrečiai katedrai ar tuo labiau universitetui palaikyti tam tikrą politikos mokslo sampratą.

Išvados

Politikos mokslų disciplinos lauke nuolat vyksta ginčai dėl politikos mokslo sampratos, kurie lemia tam tikrų skirčių susidarymą. Šiuo metu ryškiausios iš jų atspindi požiūrį į politikos mokslų paskirtį (ar politikos mokslų atstovai turėtų apsiriboti moksline ir akademinė veikla, ar patys dalyvauti praktinėje politikoje, ar prisidėti prie realių problemų sprendimo, analizuodami jas viešojoje erdvėje), moksliskumo suvokimą (tam tikros metodologinės orientacijos, tyrimo logikos palaikymą – akivaizdžiausia perskyra čia yra tarp pozityvistinės ir antipozityvistinės prieigos šalininkų, nes iš esmės skiriasi jų požiūris į socialinės tikrovės prigimtį, mokslo objektyvumą, metodologijos reikšmę), santykių su kitomis disciplinomis (mokslininkai remiasi

skirtingomis disciplinomis, tai dažnai yra susiję su jų pačių išsilavinimu ir akademinė „kilme“ ir tarptautškumo vertinimą (mokslininkai, tikintys, kad politikos mokslai visų pirma turi būti naudingi savo šalies visuomenei *versus* manantys, jog tik tarptautinėje erdvėje konkuruojantis politikos mokslas yra reikšmingas).

Atlikto tyrimo rezultatai paneigė tam tikrus su šiomis skirtimis susijusius įsivaizdavimus, kurie buvo būdingi Lietuvos politikos mokslų laukui. Pavyzdžiui, nepasitvirtino teiginiai, kad mokslininkai teikia pirmenybę praktinei politikai ir yra ypač glaudžiai su ja susiję. Labai svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad ne visada kiekybiškai lauke dominuojančios nuostatos vaidina jame svarbiausią vaidmenį. Jos dažnai nebūdingos lauko „elitui“, kuris geba įtvirtinti savo mokslo sampratą. Taigi koncentravimasis į kiekybiškai vyraujančias nuostatas gali būti klaidingas ir iškreipti lauko logiką.

Nustatyta, kad aukščiausias pareigas einantys, aukščiausius mokslo laipsnius ir pedagoginius vardus įgiję ir kitu aukšto lygio akademinio ir mokslinio kapitalu (kitais tariant, autentiškais laukui ištekliais) disponuojantys politikos mokslininkai yra linkę palaikyti neorientuoto į praktinę politiką, teikiančio pirmenybę nacionalinei valstybės politikai mokslo sampratą. Taip pat šie mokslininkai labiau negu kiti lauko veikėjai yra pozityvistinės prieigos šalininkai, o „privilegiuota“ poziciją tarp jų užima sociologijos ir iš dalies filosofijos disciplinos.

Disponuojantys „svetimu“ politikos mokslų laukui ekonominiu ir politiniu kapitalu ir didesniu socialiniu kapitalu (ir užimantys žemesnes pozicijas kultūrinio kapitalo atžvilgiu) labiau linkę palaikyti praktinės orientacijos, kosmopolitinę politikos mokslo sampratą, jiems svarbiausios atrodo ekonomikos, vadybos, administravimo disciplinos.

Taip pat yra tyrimo dalyvių įgyto išsilavinimo ir jų nuostatų ryšys. Pavyzdžiui, vadybą ir administravimą studijavę mokslininkai dažniau išreiškė praktinę orientaciją, užsienyje studijas baigę respon-

dentai palaikė kosmopolitinę politikos mokslo viziją, svarbiausios politikos mokslams disciplinos pasirinkimas taip pat sutapo su studijų kryptimi, išskyrus istoriją.

Šiuos rezultatus galima interpretuoti kaip rodančius, kad už normatyvinių ginčų dėl skirtingų politikos mokslo sampratų gali slypėti tam tikri „interesai“ – aukštas pozicijas politikos mokslų lauke užimantys mokslininkai nėra suinteresuoti kitų laukų įtaka ir konkurencijos didėjimu, todėl pasisako už nuo praktinės politikos atsiribojusį, nacionalinį politikos mokslą (palaikyti šią nuostatą gali skatinti ir tam tikrų įgūdžių trūkumas). Turint omenyje šių mokslininkų amžių ir einamas pareigas, tikėtina, kad jie buvo tarp minėtų pirmųjų disciplinos atstovų, kurie taikė pozityvistinę prieigą, todėl siekia išlaikyti jiems artimiausią politikos mokslų sampratą. Mokslininkai, nedisponuojantys dideliu akademinio ir moksliniu kapitalu (dažniausiai jauni) ir įsitraukę į veiklą kituose laukuose, palaiko tokią politikos mokslo sampratą, kuri atveria jiems didžiausias galimybes sulaukti pasisekimo.

Šie „interesai“ įtvirtinti tam tikras politikos mokslo sampratas nebūtinai yra sąmoningai suvokiami. Jie kartu su dispozicijomis tampa *habitus* dalimi, veikiant išorinėms sąlygoms. Mokslininkų *habitus* savo ruožtu veikia politikos mokslų lauką – minėtos mokslininkų grupės konkuruoja ne tik dėl tam tikrų politikos mokslo sampratų įtvirtinimo, bet ir dėl lauko logikos. Pavyzdžiui, įtvirtinus praktinę politikos mokslo orientaciją, lauko logika pasikeistų – jis būtų labiau susijęs su kitais laukais.

Kadangi tyrime dalyvavo ne visa Lietuvos politikos mokslininkų bendruomenė, jo rezultatus reikėtų laikyti ne tvirtomis išvadomis apie Lietuvos politikos mokslų lauką, o būsimų tyrimų prielaidomis. Vis dėlto galima teigti, kad kelta hipotezė dėl ryšių tarp subjektyvių nuostatų ir objektyvių kapitalo struktūrų buvimo pasitvirtino.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

Adomėnas M. et al., „Humanitarinių ir socialinių mokslų savitumas“, *Tarptautinė mokslinė duomenų bazė „Lituanistika“*. *Galimybės studija*, Kaunas: Technologija, 2007, p. 7–10.

Axelrod R., „Political Science and Beyond: Presidential Address to the American Political Science Association“, <<http://www.apsanet.org/media/PDFs/PresidentialAddresses/2007AddrAxelrod.pdf>>, 2011 04 07.

Berg E., Chillaud M., „An IR Community in the Baltic States: Is There a Genuine One?“, *Journal of International Relations and Development* 12, 2009, p. 193–199.

Bourdieu P., *Homo academicus*, Cambridge: Polity Press, 1990.

Bourdieu P., „Social Space and Symbolic Power“, *Sociological Theory* 7 (1), 1989, p. 14–25.

Bourdieu P., „The Forms of Capital“, Richardson J. (sud.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, New York: Greenwood Press, 1986, p. 241–258.

Bourdieu P., „The Specificity of the Scientific Field and the Social Conditions of the Progress of Reason“, *Social Science Information* 14 (6), 1975, p. 19–47.

Bourdieu P., Wacquant L., *Įvadas į refleksyviąją sociologiją*, Vilnius: Baltos lankos, 2003.

Clausen S.-E., *Applied Correspondence Analysis: An Introduction*, Thousand Oaks: Sage, 1998.

Comte A., *A General View of Positivism*, New York: R. Speller, 1957.

Deutsch K. L., „Beyond Positivism“, *The Review of Politics* 36 (3), 1974, p. 461–464.

Dogan M., „Political Science and the Other Social Sciences“, Goodin R., Klingemann H. (sud.), *A New Handbook of Political Science*, Oxford: Oxford University Press, 1996, p. 97–132.

Jakniūnaitė D., Vinogradnaitė I., „Political Science in Lithuania: A Discipline Already?“, Konferencija „International Political Science: New Theoretical and Regional Perspectives“, Monrealis, 2008 m. balandžio 30 d.–gegužės 2 d.

Jokubaitis A., „Politikai ir istorijos vizijos“, *Politologija* 58 (2), 2010, p. 144–149.

Krupavičius A., „Political Science in Lithuania“, Klingemann H., Kulesza E., Letutke A. (sud.), *The State of Political Science in Central and Eastern Europe*, Berlin: Sigma, 2002, p. 173–207.

Lietuvos politologų asociacija, „Politologų etikos kodeksas“, <<http://www.lpa-soc.lt/kodeksas>>, 2011-04-08.

Mead L. M., „Scholasticism in Political Science“, *Perspectives on Politics* 8 (2), 2010, p. 453–464.

Norris P., „Towards a More Cosmopolitan Political Science?“, *European Journal of Political Research*, <<http://www.hks.harvard.edu/fs/pnorris/Acrobat/Cosmopolitans2.pdf>>, 2011 04 03.

Oakeshott M., *Experience and Its Modes*, Cambridge: Cambridge University Press, 1985.

Oakeshott M., *Rationalism in Politics and Other Essays*, Indianapolis: Liberty Fund, 1991.

Putnam R. D., „APSA Presidential Address: The Public Role of Political Science“, <<http://www.apsanet.org/media/PDFs/PresidentialAddresses/2002AddrPUTNAM.pdf>>, 2011 04 07.

Sartori G., „Where is Political Science Going?“. *Symposium*: <<http://www.odu.edu/al/jchen/Comparative%20Politics%20%28Graduate%29/Additional%20Readings/Where%20is%20Political%20Science%20Going.pdf>>, 2011 04 05.

Schram S. F., „Political Science Research: From Theory to Practice“, <<http://www.brynmawr.edu/Acads/GSSW/schram/PoliticalScienceResearch.doc>>, 2011 04 05.

Weber M., „Science as Vocation“, Gerth H. H., Wright Mills C. (sud.), *From Max Weber: Essays in Sociology*, London: Routledge, 1995.

SUMMARY

ANALYSIS OF LITHUANIAN POLITICAL SCIENCE FIELD: EXPLAINING DIFFERENT PERCEPTIONS OF POLITICAL SCIENCE

On purpose to analyse a certain part of social world it is useful to apply a concept of *field* introduced in the field theory of French sociologist Pierre Bourdieu. Field is a structure of relations between the objective positions occupied by its agents. The positions of the agents, their success, recognition and distinction in the field depend on special resources they own, called capital. According to Bourdieu, capital determines the *habitus* of the field agents. *Habitus* might be understood as a set of dispositions, perceptions and beliefs inherent to an individual. It is the result of the internalization of external economic, social, cultural conditions and practices, contrary to popular belief that it depends only on subjective individual experience.

Two types of cultural capital – academic and scientific capital – are authentic to scientific field. Although the activity of the agents of scientific field might look disinterested and based only on intellectual principles, in reality this field is a subject to competition for better positions like all other fields. Beyond the normative and philosophical disputes on perceptions of science may be hidden interests to impose such principles which could bring the highest benefit to the field agents.

Normative discussions about the perceptions of science are common in a field of political science as well. Mostly they are related to the question of the purpose of political science (whether it should be “pure” science or to focus on real political problems), methodological orientations (positivist vs. anti-positivist approach), attitude towards internationality of political science (local or cosmopolitan) and

its relation to other disciplines (autonomy of political science). In the article these perceptions of political science are considered as dispositions of political scientists composing a part of their *habitus*. Since *habitus* is structured by capital, a research hypothesis that the perceptions are related to certain types of capital was proposed.

Lithuanian political science field was chosen as the object of the research. The main problem analysed in the article is the “origin” of different perceptions of political science. If only individual experience affects these perceptions, how could we explain the fact that some beliefs are more typical to certain groups of scientists and are not inherent to other groups?

The investigation using semi-structuralized survey method was executed. Eighty-eight Lithuanian political scientists took part in the research. Received data was analysed by multiple correspondence analysis technique and other methods of statistical analysis. It was identified that those political scientists who own the highest academic and scientific capital tend to support a vision of political science not oriented towards practical politics. They also give priority to the national, local political science and to the positivist approach. Sociology and partly philosophy disciplines are privileged among them. On the other hand, those scientists who have higher economic and political capital (extraneous capital to scientific field) are more liable to support practical and cosmopolitan orientations, disciplines of economics, administration and management. Also a relation between the education of political scientists and their perceptions was established.

These results might be interpreted as demonstrating the above mentioned interests to impose such perceptions of political science which could be the most useful to the scientists and as confirming the hypothesis of the research.